

2020-10-22 – Hela världen talar arabiska

Heimdall-vänner,

I samband med ett firande av det arabiska språkets dag på Malmö universitet, varnade vår sällskapspedagog Ingmar Karlsson för ”några konsekvenser för vardagsspråket för det fall [man] skulle komma på tanken att rensa bort och förbjuda ord med arabiskt ursprung”.

Hans inlägg presenteras nedan.

Bli inte förledd av han inledningsvis uppehåller sig vid arabiskans inflytande på spanskan. Det är bara upptakten.

Håll till godo!

Frank

Ordf

Hela världen talar arabiska

I en berömd egyptisk sång heter det Al-ard bitkellim arabi (världen talar arabiska). Det arv som det arabiska styret i Spanien och på Sicilien lämnade efter sig, märks i de flesta europeiska språk. Fyra procent av de engelska orden har till exempel arabiskt ursprung.

Av historiska skäl har inflytandet varit störst på spanskan, där vart femte ord beräknas ha arabiska rötter. Till och med namnet på den spanske nationalhjälten **El Cid** [Rodrigo Diaz de Vivar (ca 1040-1099)] är arabiskt, sayyed, herreman. Och få svenska turister torde ha en aning om att de både åkallar sin skapare och talar arabiska, när de vrålar olé på tjurfäktningsarenan eller grisfesten på Mallorca. Ordet är en avledning av wa-Allah, ”Åh, Gud”. Spaniens längsta flod, Guadalquivir, härleder sitt namn från Wadi al-kabir, den stora dalen, och Gibraltar betyder Tariqs berg, djabal Tariq.

Vidare kommer ordet hasta, i uttryck som hasta mañana, från arabiskans hatta (tills) och det vardagliga spanska utropet ojalá (jag hoppas det) är en direkt härledning från arabiskans inshallah (om Gud vill). Erövringen av Spanien inleddes med en ghazija (blixtnabbt överfall, razzia). Arsenal, fanfar och kaliber är andra militära begrepp med arabiskt ursprung, och som erinran om att

det var muslimerna och inte britterna som i århundraden *ruled the sea*, är även Lord Nelsons militära titel av arabiskt ursprung. Från amir ar-rahl, flottans befälhavare, blev det ammiraglio på italienska och sedan amiral hos oss.

Ett bevis så gott som något på det arabiska inflytandet är de många spanska ord med arabiskt ursprung, som har med bevattning och bevattningsanläggningar att göra. Det spanska språket vittnar också om arabiska förbättringar och innovationer inom byggnadskonsten. Orden för byggmästare (alarife) och murare (albanil) härstammar från arabiskan liksom orden för slott (alcazar), platt tak (azotea), kakelgolv (zaguan), fönsterbräda (alfeizar) och dörr- och fönsterlås (falleba).

Även många spanska ord som rör förvaltning och handel har arabiskt ursprung, t ex alcalde (borgmästare). Skatterna drivs in av en al-mojarife. Ordet almacén (varuhus) är också arabiskt liksom orden aduana (tullhus) och almoneda (auktion).

Schackspelet kom till Europa via al-Andalus efter att ha passerat både det persiska och muslimska riket på sin väg från ursprungslandet Indien. Termen schackmatt kommer från shah mat, kungen är död. Det arabiska ordet för torn, al-ruk, finns bevarat i svenskans rockad. Löparen, som på arabiska kallas al-fil (elefanten), heter på spanska el alfil. Även orientaliska spel som byggde på slumpen, fann vägen till Europa över Pyrenéerna, och följaktligen har också ordet hasard ett arabiskt ursprung, al-azar.

De musikaliska skildringarna av arabisk ridderlighet under islams utbredning var länge ett älsklingstema för arabisk lyrik och fördes senare vidare till Europa i romansens form. Musikinstrument som luta och gitarr var en del av den arabiska kulturexporten och också namnen på dessa instrument är arabiska. Dessutom övertog Europa med dem också arabiska musikformer. Luta kommer från arabiskans úd och gitarr från qitara. Det arabiska instrumentet qanun blev förebild för harpa och cittra, zurna för oboe och rabah för fiol. Ordet fanfar kommer av det arabiska ordet för trumpeter, anfar.

Ett bevis för att det arabiska inflytandet sträckte sig över en rad olika områden och närmast fick karaktären av vad vi i dag skulle kalla kulturimperialism, är de talrika arabiska ord som vi använder i vår svenska vardag. Låt mig ge några exempel.

Efter att ha vaknat kliver Du ur alkoven, rättar till madrassen och viker ihop pyjamasen. Innan solen står i zenit, ger Du Dig ut i trafiken trots varningar för risken för en tyfon och monsunregn. Väl medveten om att Du har lite bensin och att Din gamla bil lätt kan råka ut för ett haveri, kör Du ändå till ett magasin för att enligt Din almanacka hämta en koffert gjord av kamfer, där Din jackett och

Dina damasker och Din tennisracket ligger [en intressant mix och i en kamferkoffert!].

Efter detta handlar Du aprikoser, auberginer, bananer, dragon, ingefära, kummin, marsipan, natron [!], ris, sirap, socker, spenat, salmiak, soda och talk. På väg hem går Du in på ett konditori, sätter Dig i en soffa under en baldakin, dricker en kopp kaffe och äter en saffransbulle till vanlig tariff.

Väl hemma hänger Du jackan i tamburen. Du tröstar Din hustru, vars mascara rinner sedan hon fått tandvärk på grund av en fyllning med amalgam [Jaså, minsann!]. Du försöker mildra hennes smärta med alkohol och ger henne ett glas arrak. Denna livselexir får henne att känna sig som en gasell. Hon mår ännu bättre efter lite massage och en filt av mohair att värma sig med.

Du lär Din lilla dotter alfabetet och hjälper den äldre sonen med läxorna i kemi och matematik, som inte bara handlar om siffror utan även algebra och logaritmer. Sedan tar Du kanske fram gitarren eller lutan och spelar, medan dottern ackompanjerar Dig med sin tamburin.

När barnen lagt sig, tar Du fram en karaff med sherry av sällsynt god kaliber och njuter av en sorbet med smak av pistasch och avslutar Din dag med att slå på en kanal på kabel-tv och att somna framför den efter ännu en dag i arabiskans tecken.

Ingmar Karlsson